



LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Miljöavdelningen
Michael Sillén

RAPPORT

Datum
2009-03-30

Beteckning

Förstudie om miljörådgivning till företagare

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Sammanfattning	3
2. Uppdraget.....	4
3. Företagen och miljö – en omvärldsanalys	5
4. Vilken rådgivning och stöd finns det idag	15
5. Beskrivning av vilken miljörådgivning det finns behov av utifrån ett entreprenörs- och miljöperspektiv	20
6. Underlag för upphandling av miljörådgivning för entreprenörer	25
7. Källor	26

1. Sammanfattning

Som en del av projektet Entreprenör Stockholm har en studie gjorts om kopplingen mellan miljö och företagsutveckling. Studien innehåller en omvärldsanalys och en genomgång av vilken företagsrådgivning som redan existerar. Den ger också förslag på upplägg av en företagsrådgivning med särskild fokus på kopplingen mellan miljö och företagsutveckling.

Mycket tyder på att det i den nära framtiden kommer bli att ett ökat fokus på näringslivets miljöarbete. Frågor som rör transporter och innehåll i varor kommer allt mer i fokus i arbetet med att uppnå de nationella miljö kvalitetsmålen. Ett ökat kundtryck kommer antagligen att märkas ifrån privatpersoner, andra företag och myndigheter. Genomförande av olika EU-direktiv kommer också att påverka ett stort antal företag.

Företag som anpassar sig i tid och marknadsför miljöanpassade produkter kommer att ha större möjligheter att uppnå lönsamhet och växa än de som inte ser nyttan av att anpassa sin produktion och sina produkter.

Det bedrivs redan idag ett miljöarbete i många företag och då främst i de lite större företagen. Det miljöarbete som lönar sig bäst ur ett ekonomiskt perspektiv är det som är kopplat till företagets affärsutveckling.

Genom att utbilda entreprenörer och företagare i kopplingen mellan miljö och företagsutveckling kan ökad lönsamhet uppnås samtidigt som miljöbelastningen minskar.

En miljörådgivning till entreprenörer bör bestå av flera delar:

- De existerande allmänrådgivarna bör få ökad kunskap om kopplingen mellan miljö och företagande.
- Det bör skapas en särskild miljörådgivning med specialkunskaper i miljöfrågor. Tjänsten bör kopplas till de existerande rådgivningstjänsterna. I uppdraget borde det ingå att erbjuda utbildningar, workshops och nätverksträffar.
- Det bör skapas en sammanhållen miljöinformation på Internet dit företagare och rådgivare kan vända sig för att få relevant miljöinformation.
- Rådgivningen ska nå så många nyföretagare som möjligt. Då alla verksamheter påverkar miljön finns det ingen anledning att fokusera på någon speciell sektor.
- Genom en allmän kompetenshöjning hos allmänrådgivarna kan en långsiktig effekt uppnås.



2. Uppdraget

Knutet till Entreprenör Stockholm ska det göras en förstudie om den miljörådgivning som senare ska ges till länets företag. Innan en ev. upphandling för miljörådgivning kan sätta igång, behöver det undersökas hur formerna för denna rådgivning på ett enkelt sätt kan kopplas samman med det befintliga rådgivnings- och stödsystemet. En dialog ska föras med stödsystemets aktörer (bl.a. rådgivarna) kring hur miljörådgivningen kan integreras i den befintliga strukturen, i vilket ett miljöperspektiv i dagsläget inte ingår.

En utgångspunkt är att ett miljöperspektiv och miljömål kan bidra till företagsutveckling och lönsamhet.

Förstudien ska innehålla en analys och ett "tänk" kring hur en kostnadseffektiv miljörådgivning bäst görs, så att frågan blir ordentligt utredd och samtidigt förankrad i rådgivningssystemet/hos intressenterna, med målsättningen att miljöperspektivet och miljömål får en varaktig effekt i rådgivningssystemet.

Relevanta aspekter att undersöka i förstudien är bl.a. hur miljörådgivningen ska gå till (öka allmän rådgivarnas kompetens och/eller samverka med specialister), vad är lämplig miljöinformation/kunskap/kompetens, vilken form/vilka moment bör rådgivningen ha samt hur kan den planerade portalen ev. inkorporera ett miljöperspektiv.

Det gäller att sondera terrängen och hämta in och sammanfoga kunskap om länets befintliga rådgivningssystem vad gäller miljö för entreprenörer (bl.a. genom kontakter med de entreprenörrådgivare som finns i länets kommuner) och även ge ett förslag hur upphandlingen av miljörådgivning bör se ut.

Uppdraget finansieras av medel från Miljömålsrådet.

3. Företagen och miljö – en omvärldsanalys

En analys av olika aspekter av miljöfrågan som påverkar företagen nu och i framtiden har genomförts inom ramen för uppdraget. Detta för att säkerställa att förstudien resulterar i rådgivningsinsatser som gagnar näringslivet. I analysen har det ingått att undersöka hur miljöproblemen förändrats och vilka nya omvärldskrav det leder till. Det har också gjorts en sammanställning av vilket miljöarbete som redan bedrivs i småföretag och hur arbetet påverkar företagen. Analysen är på inget sätt heltäckande, men vill peka ut några viktiga omvärldsförändringar och trender.

Miljöproblemens ändrade karaktär

Miljöproblemen har de senaste årtionden ändrat karaktär. De har gått från att vara lokala till att bli regionala och globala. Från att handla om utsläpp som påverkat närmiljön har fokus kommit att hamna på de storskaliga miljöproblemen. Idag kan utsläpp som sker till luft eller vatten på en plats på jorden få effekter på en helt annan plats. Ett exempel på detta är utsläppen av växthusgaser som har en global påverkan oavsett var utsläppen sker.

De dominerande utsläppskällorna har gått från större punktutsläpp till många små diffusa utsläpp. De stora punktutsläppen till luft och vatten har i stor utsträckning försvunnit i Sverige. De höga skorstenarna har dock ersätts av ett stort antal avgasrör från bilar och lastbilar. Då det gäller utsläpp av miljö- och hälsofarliga ämnen till luft har transportsektorn kommit att stå för en allt större del av de totala utsläppen.

I och med handelns globalisering har vi kommit att exportera våra miljöproblem. Tillverkningsindustrin har till stor del försvunnit från Sverige. En trend som antas fortsätta. På sikt antas den svenska tillverkningsindustrin helt försvinna och flyttas till låglöneländer¹. Den globaliserade handeln gör att de varor vi köper i stor utsträckning tillverkas utomlands. Undersökningar har genomförts av koldioxidutsläpp som sker under produktion och transport av varor som konsumeras i Sverige². Räknar man utsläppen utifrån de emissionsfaktorer som är relevanta för de länder som exportar produkter till Sverige hamnar utsläppen på 74 miljoner ton koldioxid per år. Det ska jämföras med de svenska utsläppen på

¹ Globaliseringsrådet, *On the road to Samarkand. Globalisation and the Swedish economy*, 2008

² Carlson-Kanyama, A., Getaschew, A., *Koldioxidutsläpp till följd av Sveriges import och konsumtion*, KTH, Stockholm, 2007

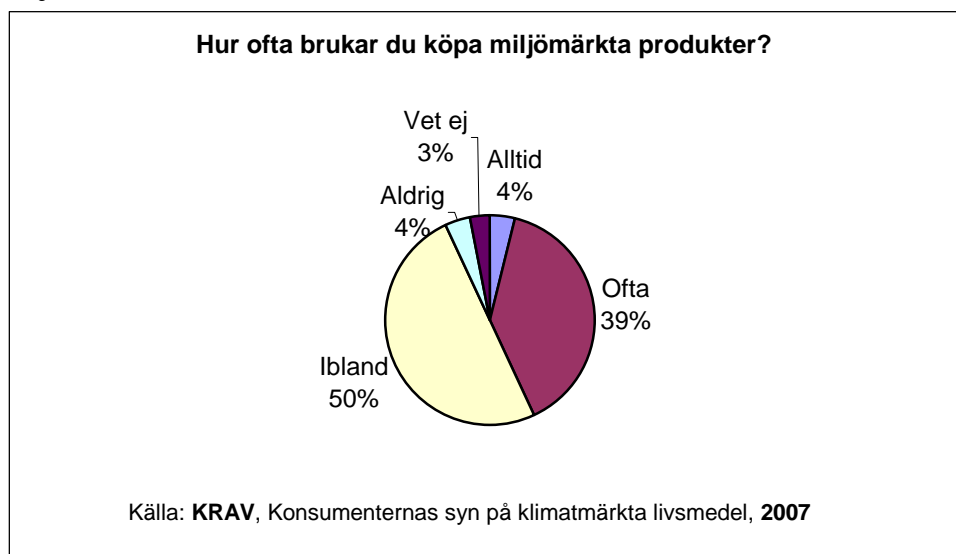
54 miljoner ton koldioxid per år. Utsläppen som genereras utomlands på grund av vår konsumtion är alltså större än de totala utsläppen av koldioxid i Sverige.

Ett annat sätt att mäta svenskarnas totala miljöpåverkan är att mäta det ekologiska fotavtrycket. Svenskarnas ekologiska fotavtryck var 6,1 hektar per capita år 2003. Det globala genomsnittet ligger på 2,2 hektar. De arealer som finns tillgängliga är 1,8 hektar per capita. Det skulle alltså behövas mer än tre jordklot för att försörja alla människor om alla hade samma höga resursförbrukning som vi har ³.

Ökade krav från privatkunder

I Sverige har miljömärkning av olika produktgrupper fått ett stort genomslag. För vissa produkter som exempelvis tvättmedel dominerar de miljömärkta alternativen helt försäljningen.

En stor andel svenskar köper idag miljömärkta produkter (Svanen, KRAV, Bra miljö val eller rättvisemärkt).



Ett antal undersökningar visar att svenskarna i större utsträckning ser köpvanorna som en del i sitt miljöarbete. 69 procent säger sig föredra att köpa varor och tjänster från företag som arbetar för att begränsa klimatförändringen. 86 procent säger sig dessutom vara villiga att betala mer för en vara eller tjänst om företaget arbetar med att begränsa klimatförändringen ⁴. 86 procent av de nordiska

³ **Global footprint Network**, Ecological footprint and biocapacity, **2008**

⁴ **Naturvårdsverket**, Allmänhetens syn på företagens klimatarbete, **2007**

konsumenterna är villiga att ändra sina inköpsvanor om dessa kan erbjuda alternativ som leder till minskade utsläpp av växthusgaser ⁵.

De senaste åren har det skett en snabb utveckling inom produktgrupperna ekologisk mat och miljöbilar.

Under första halvåret 2008 ökade försäljningen av ekologisk mat kraftigt. Coop som har det största sortimentet ökade försäljningen med 50 procent. Ica och Axfood ökade sin försäljning med ca 70 procent ⁶.

För Coops del står försäljningen av ekomat för 6 procent av livsmedelsförsäljningen. Ekologisk mat står än så länge för betydligt mindre andel hos de andra livsmedelskedjorna. De strävar dock efter att komma ikapp.

För flera produktgrupper är efterfrågan idag större än utbudet. Det gäller exempelvis ekologiska mjölkprodukter där Arla inte kan producera de mängder ekologisk mjölk som konsumenterna eftersträvar.

År 2006 stod miljöbilar för 13 procent av nybilsförsäljningen ⁷. 2007 var siffran 18 procent. Trenden har fortsatt och i september 2008 stod miljöbilar för 36 procent av nybilsförsäljningen ⁸.

I Storbritannien har försäljningen av ekologiska produkter minskat med 20 procent första halvåret 2008 ⁹. Anledningen tros vara att konsumenterna har mindre pengar att röra sig med och då väljer bort de dyrare ekologiska produkterna. Branschrepresentanter i Sverige tror dock inte på en minskning av försäljningen av ekologiska produkter i Sverige på grund av kundernas försämrade privatekonomi. De tror tvärtom att det ökade utbudet av ekologiska produkter kommer att leda till en fortsatt ökad försäljning.

På samma gång som de miljöanpassade alternativen säljer allt bättre minskar försäljningen av produkter som inte är miljöanpassade. Ett exempel är de svenska biltillverkarna som har sett sin försäljning minska. Detta delvis på grund av att de har specialiserat sig på stora bränsleslukande fordon som är svårsålda då bränslepriser går upp och miljöintresset ökar.

⁵ Accenture, Nordic Environmental Study, 2008

⁶ Dagens Nyheter, 2008-10-11

⁷ Bilsweden, Definitiva nybilsregistreringar, 2007

⁸ Bilsweden, Nyregistrerade miljöbilar, september, 2008

⁹ www.dagensmiljo.idg.se. Hämtat 2008-09-17

Miljökrav vid upphandlingar

Den offentliga upphandlingen i Sverige omfattar idag uppemot 500 miljarder kronor per år. Lägger man till den upphandling som sker inom den privata sektorn är summan uppemot tre gånger större.

I dagsläget ställs miljökrav inte konsekvent vid offentliga upphandlingar. Av de 197 statliga myndigheter som har krav på sig att årligen redovisa sitt miljöledningsarbete var det bara 37 som sade sig ha en policy för miljöanpassad upphandling.¹⁰

Regeringen har vid ett flertal tillfällen identifierat offentlig upphandling som ett viktigt verktyg i miljöarbetet och i strategin mot en hållbar utveckling. Regeringen anser att den offentliga sektorn bör i ökad omfattning ställa miljökrav vid upphandling. Regeringen beslutade därför år 2007 om att införa en treårig handlingsplan för en miljöanpassad offentlig upphandling i Sverige¹¹. Handlingsplanen innehåller bedömningar av det aktuella läget och mål för de tre kommande åren. Den innehåller fyra strategiska områden med åtgärder för att nå målen. Åtgärderna behandlar:

- styrning av myndigheter,
- engagemang av politiker och andra beslutsfattare på lokal och regional nivå,
- utbildning och stöd till offentliga upphandlare samt
- utveckling av ett effektivt och enkelt upphandlingsverktyg.

Myndigheter kommer med stor sannolikhet ställa miljökrav mer konsekvent framöver. Det kommer att få betydelse för de företag som har myndigheter som kunder.

Politiska beslut som påverkar företagen

Det framtida miljömålsarbetet

I den andra utvärderingen av de nationella miljömålen¹² konstateras att det är svårt eller omöjligt att nå mer än hälften av målen. Våra konsumtionsmönster måste ändras och förändringar måste ske i omvärlden för att målen ska uppnås.

¹⁰ Naturvårdsverket, Myndigheter för hållbar utveckling, 2006

¹¹ Miljöanpassad upphandling, Regeringens skrivelse 2006/07:54

¹² Miljörådsmålet – nu är det bråttom, 2008



Det konstateras också i utvärderingen att näringslivet påverkar alla miljömålen även om de är företag från skilda sektorer som påverkar de olika målen.

Näringslivets miljöarbete har fördjupats sedan 1990-talet. Det finns dock sällan en direkt koppling mellan ett framgångsrikt miljöarbete i det enskilda företaget och dess relation till Sveriges miljömål¹³. Många företag känner till miljömålen men de är sällan integrerade i företagets egna miljömål.

I huvudsak så uppnås de regionala miljömålen i samma utsträckning som de nationella¹⁴. För fyra av målen skiljer sig bedömningarna regionalt och nationellt. De regionala miljömålen: Säker strålmiljö, Hav i balans och God bebyggd miljö är svåra att uppnå i Stockholms län. Samtidigt som Bara naturlig försurning ser ut att uppnås regionalt men inte nationellt.

Den höga befolkningstätheten i Stockholmsregionen skapar förutsättningar för resurseffektiv infrastruktur samtidigt som det skapar ett tryck på naturresurser och ekosystem. Det faktum att det finns förhållandevis lite tung industri i regionen förklarar relativt sett låga utsläpp av koldioxid.

Miljöproblemens internationalisering kommer att påverka det framtida miljömålsarbetet. I juli 2008 tillsattes en utredning för att se över de svenska miljömålen. Utredningen ska undersöka möjligheterna att mer aktivt involvera näringslivet i miljömålsarbetet¹⁵. Samtidigt ska förslag ges på hur miljömålsarbetet ska anpassas till det faktum att närmare hälften av miljömålen kräver internationella insatser för att uppnås.

Genomförande av olika EU-direktiv

Genomförandet av ett antal EU-direktiv kommer att påverka olika delar av näringslivet framöver.

- **Reach** påverkar tillverkare, importörer och nedströmsanvändare av kemiska produkter. Reach grundas på principen att det är de som producerar eller på något annat sätt hanterar kemiska produkter som bär ansvaret för att de ämnen som de tillverkar, släpper ut på marknaden eller använder inte har några skadliga hälso- och miljöeffekter. Reach innehåller krav på användare av kemikalier som inte har någon motsvarighet i tidigare lagstiftning. En del nya krav ställs också på de som hanterar varor som innehåller kemikalier.

¹³ Svenskt Näringsliv, Näringslivets miljöarbete och Sveriges miljömål, 2008

¹⁴ Länsstyrelsen i Stockholms län, Saldo 2007

¹⁵ Miljödepartementet, Regeringen ser över de svenska miljömålen, pressmeddelande 20080717

- **Direktivet om ekodesign** av energianvändande produkter täcker i princip alla energianvändande produkter (utom transportmedel) och täcker alla energikällor. Lagen innebär att tillverkare måste ta hänsyn till energianvändning och andra miljöfaktorer redan när produkten formges. Både tillverkare och importörer kommer att påverkas av direktivet. Hittills har ett 20-tal olika produktkategorier pekats ut. Direktivet kommer antagligen ha stor påverkan för producenter av ett antal energikonsumerande produkter. Ett antal företag kommer att få stora problem när direktivet börjar genomföras. Det är företag som inte har uppmärksammat att deras produkter måste konstrueras om så att de möter de nya kraven. Deras produkter kan inom en inte allt för avlägsen framtid bli omöjliga att sälja. En rad svenska företag ligger redan i riskzonen¹⁶.
- Enligt **Direktivet om byggnaders energiprestanda** ska fastighetsägare se till att oberoende experter upprättar energideklarationer. Vid behov ska experten först besiktiga byggnaden. Energideklaration ska genomföras när en byggnad uppförs eller när en byggnad säljs, förutsatt att det då inte redan finns en deklaration, som inte är äldre än 10 år. För flerbostadshus eller hus med lokaler ska det finnas energideklarationer som inte är äldre än tio år.

Genomförandet av de olika EU-direktiven kommer ha en direkt påverkan på företag i de berörda branscherna. Frågor som rör produkters innehåll och energianvändning kommer antagligen att hamna mer i fokus än tidigare. Det samma gäller fastigheters energianvändning. Företag som producerar och marknadsför produkter eller system som minskar energianvändning i produkter eller fastigheter kommer att finna större marknader.

De framtida klimatförhandlingarna

Något som kan antas påverka näringslivet i framtiden är arbetet för att minska utsläppen av växthusgaser. Hösten 2009 ska Kyotoprotokollet förhandlas om i Köpenhamn. Hur det än går i förhandlingarna kommer det att vara ett stort fokus på frågan då och framöver. Näringslivet, kommer precis som alla andra aktörer i samhället, att delta i arbete med att minska utsläppen av växthusgaser.

Ett antal studier har gjorts av hur näringslivet kommer att påverkas av debatten kring växthuseffekten. I en rapport av konsultfirman KPMG¹⁷ beskrivs risker av att inte anpassa sig i tid och möjligheten i att ligga långt framme. Riskerna och deras ekonomiska konsekvenser tenderar till att underskattas. Riskerna består i:

¹⁶ Nya miljöregler släcker elföretag, [www.nyteknik](http://www.nyteknik.se), 2008-10-16

¹⁷ KPMG, Climate changes your business, 2008



regler och lagstiftning, fysiska risker, dåligt rykte och rättstvister. Företag som sätter sig in i frågan och göra rätt strategiska val i sin verksamhet har större möjlighet att utvecklas.

Miljöteknikbranschens utveckling

Miljöteknik är enligt EU:s definition produkter eller system, processer och tjänster som ger tydliga miljöfördelar i förhållande till befintliga eller alternativa lösningar sett i ett livscykelperspektiv. De företag som ingår i miljöteknikbranschen är företag som exempelvis arbetar med: Vatten och avloppsrening, luftrening, avfallshantering, hållbart byggande och boende, förnybar energiproduktion, marksanering, hållbara transportlösningar etc.

Den svenska miljöteknikbranschen omsatte 97 miljarder kronor år 2006¹⁸. Mellan 2005 och 2006 ökade omsättningen med 11 procent, exporten med 19 procent och sysselsättningen med 13 procent. Exporten har ökat med 75 procent sedan 2003 men står ändå bara för en fjärdedel av den totala omsättningen hos miljöteknikföretagen. Störst omsättning finns inom miljöteknikområdena avfallshantering och energi & klimat. Störst export från miljöteknikområdena finns inom avfallshantering, energi & klimat och vattenrening.

Hur miljöarbetet ser ut i småföretag idag

Nutek har i två skrifter¹⁹ undersökt kopplingen mellan miljö och tillväxt i småföretag. En senare undersökning från konsultbolaget Accenture²⁰ har beskrivit sambandet mellan miljöarbete och lönsamhet i större företag.

Nuteks analyser av kopplingen mellan miljöarbete och företags lönsamhet bygger på enkät svar från 14 000 företag med upp till 49 anställda. Dessutom har djupintervjuer gjorts med ett mindre antal företag med ett aktivt miljöarbete. Resultatet visar att det finns ett samband mellan ett aktivt miljöarbete och lönsamhet i ett företag. Det finns ett säkerställt samband mellan att arbeta med miljömål och lönsamhet i småföretag.

Nästan vart tredje småföretag arbetar aktivt med att sätta upp och miljömål och handlingsplaner för att nå målen. Det är betydligt vanligare med ett aktivt miljöarbete i de lite större småföretagen (10-49 anställda) än i de allra minsta företagen. Miljöarbetet skiljer sig mellan olika branscher. Vanligast är det i tillverkande företag. Småföretag i glesbygd arbetar oftare med miljöfrågor än de i storstadsregionerna.

¹⁸ www.swentec.se

¹⁹ NUTEK, Det lönsamma miljöarbetet, 2004 och Miljöarbete i småföretag, 2003

²⁰ Accenture, Nordic Environmental Study, 2008

RAPPORT

Datum

Beteckning

Fyra olika miljöstrategier har utkristalliserats hos de undersökta företagen. Det är

- Utsläppsinriktad (end of pipe)
- Processinriktad (pollution prevention)
- Produktinriktad (product stewardship)
- Hållbarhetsinriktad (Sustainable development)

Miljöstrategi	Mål	Förhållningssätt I miljöarbetet	Företagets egenskaper	Viktigaste Drivkrafterna För miljöarbetet	Ekonomiska effekter i företaget
Utsläppsinriktad (end of pipe)	Att minska företagets direkta utsläpp	Nästan alltid reaktivt	Uppgift saknas	Lagstiftning	Små
Processinriktad (pollution prevention)	Att minska företagets egen miljöpåverkan	Positivt eller reaktivt	Innovativt	Lagkrav Konkreta kundkrav Framtida kundkrav Bättre image	Minskade kostnader Bättre image Ökat värde på före-taget
Produktinriktad (product stewardship)	Att minska företagets indirekta miljöpåverkan	Nästan alltid proaktivt	Proaktivt	Konkreta kundkrav Framtida kundkrav Bättre image	Ökad försäljning Bättre image Ökat värde på företaget
Hållbarhetsinriktad (Sustainable development)	Företag med denna strategi vill vara en del av den samhälliga omställningen till ett hållbart samhälle	Proaktivt	Innovativt Proaktivt Riskbenäget	Eget engagemang	Minskade kostnader Ökad försäljning Bättre image Ökat värde Ökade risker

Källa: Nutek. Det lönsamma miljöarbetet

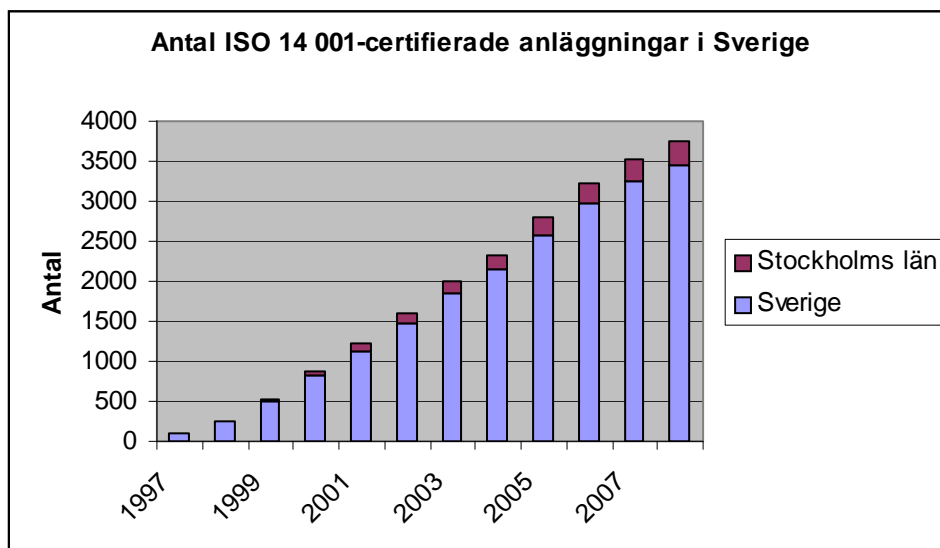
Nuteks undersökningar visar att de företag som har en proaktiv miljöstrategi, som tar egna initiativ i miljöarbetet i stället för att följa konkurrenter, har ett mer positivt affärsmässigt resultat. Undersökningarna visar också att de företag som har startat sitt miljöarbete av konkurrensskäl eller för att möta kundkrav har bättre utveckling när det gäller sysselsättning och lönsamhet än de företag som startar av andra skäl, exempelvis lagkrav.

I Accentures rapport om kopplingen miljöarbete och lönsamhet är en av slutsatserna att företag som sätter kunden i fokus för företagets miljöarbete, lyckas mycket bättre i sina satsningar än de som ser myndigheter som den viktigaste intressenten för miljöarbetet. Samtidigt konstateras i rapporten att det starka miljöintresset hos nordiska konsumenter skapar idag outnyttjade affärsmöjligheter hos företagen.

Genom att se miljösatningarna ur ett affärsmässigt större perspektiv, där det kopplas till företagens strategi, utvecklingsmål och dagliga drift kan de god ekonomisk avkastning. Accentures rapport bygger på intervjuer med 120 nordiska företag år 2007 och 2008. Till skillnad från Nuteks undersökningar intervjuades större företag. Samtidigt är den mer aktuell än Nuteks rapporter, då intervjuerna i den sistnämnda genomfördes år 2002 och 2003.

Arbete med miljöledningssystem

Det finns idag (september 2008) ca 3 700 anläggningar i Sverige som är ISO 14 001 certifierade. Av dessa finns mindre än 10 procent i Stockholms län ²¹.



Det ska relateras till att det finns 1 022 000 arbetsställen i Sverige varav 236 000 i Stockholms län²². De miljöcertifierade anläggningarna tillhör företrädesvis större företag.

Förenklat miljöledningssystem enligt svensk miljöbas

Som ett komplement till ISO -14 001 har det vuxit fram en standard för förenklade miljöledningssystem med namnet svensk miljöbas. Svensk miljöbas är tänkt för små och medelstora företag som vill jobba strukturerat för att minska sin miljöpåverkan och få arbetet kvalitetsgranskat.

²¹ www.certifiering.nu, hämtat 20080916

²² www.scb.se, hämtat 20080916

Bakom svensk miljöbas står ett antal organisationer, kommuner och företag varav några från Stockholms län. Mer än 500 företag är idag certifierade enligt reglerna för svensk Miljöbas.

Sammanfattning omvärldsanalys

Mycket tyder på att det i den nära framtiden kommer bli ett ökat fokus på näringslivets miljöarbete. Ett ökat kundtryck kommer antagligen att märkas ifrån privatpersoner, andra företag och myndigheter. Genomförandet av olika EU-direktiv kommer också att påverka ett stort antal företag.

Företag som anpassar sig i tid och marknadsför miljöanpassade produkter kommer att ha större möjligheter att uppnå lönsamhet och växa, än de som inte ser nyttan av att anpassa sin produktion och sina produkter.

Det bedrivs redan idag ett aktivt miljöarbete i många företag och då främst i de lite större företagen. Det miljöarbete som lönar sig bäst ur ett ekonomiskt perspektiv är det som är kopplat till företagets affärsutveckling.

4. Vilken rådgivning och stöd finns det idag

Allmän företagsfrämjande

Det finns idag ett antal olika aktörer som arbetar med näringslivsutvecklande stöd och tjänster. Det är såväl offentliga aktörer som privata företag. Stödet och rådgivningen kan delas in i tre kategorier²³. Det är stöd och rådgivning för **främjande, vid uppstartsskedet och för tillväxt.**

Främjandefasen

En rad organisationer arbetar för att främja företagande och entreprenörskap. Det är organisationer som arbetar med långsiktig attitydpåverkan och träning i entreprenörskap. Organisationerna vänder sig företrädesvis till skolungdomar och högskolestudenter. Exempel på organisationer som arbetar med främjande är Ung företagsamhet, Snilleblixarna och Ungt Entreprenörskap.

Vid uppstartsskedet

ALMI, Nyföretagarcentrum (NFC), Innovationsbron och inkubatorer är viktiga aktörer vid uppstartsskedet.

NFC erbjuder en rad tjänster till blivande och nyblivna företagare. De ordnar rådgivning och olika former av utbildningar och har också möjlighet att förmedla kontakter i ett flertal nätverk. NFC är en stiftelse som drivs utan vinstintressen. Bakom stiftelsen står en rad näringslivsorganisationer, företag och myndigheter. NFC har en liten stab anställda företagsrådgivare. Genom ett stort kontaktnät av konsulter, som hyrs in vid behov, kan NFC erbjuda specialistrådgivning inom ett brett spektra av områden.

ALMI ger rådgivning till företag som definieras som innovationsföretag inom ramen för Innovation Stockholm. Till övriga företag erbjuds finansieringstjänster i form av lån. Finansieringen sker ofta i samverkan med exempelvis Innovationsbron eller olika fonder. ALMI Företagspartner AB ägs av staten och är moderbolag i en koncern med 19 dotterbolag. Dessa ägs till 51 procent av moderbolaget och 49 procent av regionala ägare såsom landsting och regionförbund. Dotterbolagens styrelser består av politiker, representanter från det regionala näringslivet och organisationer med koppling till företagande. I de regionala bolagen bedrivs den operativa verksamheten.

²³ Länsstyrelsen i Stockholms Län, Ett entreprenörskap utan gränser, 2006



De aktörer som verkar i uppstartsskedet vänder sig ibland till specifika målgrupper. Entreprenörcentrum vänder sig till etablerade företag eller entreprenörer som investerar i nya innovationsföretag och IFS vänder sig främst till invandrare. Innovationsbron som ägs av staten direkt och indirekt via stiftelsen Industrifonden har som uppgift att stötta kommersialisering av forskningsrelaterade affärsidéer.

Inkubatorerna vänder sig främst till studenter eller forskare vid olika universitet eller högskolor. Inkubatorernas roll är att, under en begränsad tid tillhandahålla kontorsplatser, hjälp med marknadsföring, nätverksbyggande. Allt för att underlätta för entreprenören i det tidigaste skedet av företagsstarten.

För tillväxt

I tillväxtfasen finns det ett mindre utbud av offentligt finansierat stöd. Det är främst marketens olika aktörer som agerar då. Organisationer som ALMI, Connect Öst och Companion har viss verksamhet i tillväxtfasen. Connect Öst är en ideell förening var grundare är såväl myndigheter som näringslivet. Companion stöttar olika företag med kooperativt ägande

Rådgivning och stöd kopplat till miljö- och entreprenörskap

NUTEK

Nutek har under tio års tid medverkat i att stötta runt 1 500 små och medelstora företag i miljöarbetet genom medfinansiering av utvecklingsprojekt.

NUTEK driver nu programmet ”Produktutveckling i små företag”. Genom det kan små företag som vill stärka sin konkurrenskraft få rådgivning och söka finansiellt stöd för att utveckla en vara eller tjänst.

Programmet ”Miljödrivna marknader” stödjer små och medelstora företag som i nätverk vill utveckla sina affärer eller gå samman med systemlösningar för att kunna visa upp eller tillhandahålla varor eller tjänster, gärna i samverkan med kunder. Stöd kan också ges till projekt som syftar till att öka kunskapen om de åtgärder som krävs för att underlätta för mindre företag att lyckas på de miljödrivna marknaderna.

Nutek avvecklas den 1 april 2009. Verksamheten uppgår då i Tillväxtverket. Verksamhet fortsätter i den nya myndigheten



VINNOVA

VINNOVA ger stöd till företag i den allra tidigaste kommersialiseringsfasen. Myndighetens roll är att stödja behovsrelaterad forskning som leder till innovationer och som kan utvecklas till tjänster och produkter. VINNOVA gör en större programsatsning inom miljö- och energiteknikområdet vid namn REN VINST.

Annat offentligt finansierat stöd

Kommunal Energi- och Klimatrådgivning

Den kommunala energirådgivningen som finansieras med statliga medel från Energimyndigheten har med tiden fått ett utvidgat uppdrag. Uppdraget har ändrats från att endast täcka uppvärmning och elförbrukning till att också täcka transportfrågor. Uppdraget har också ändrats så att även företag kan ta del av den kostnadsfria rådgivningen.

I Stockholmsregionen samordnas rådgivningen i 27 av länets kommuner via Kommunförbundet i Stockholms Län (KSL). Företagare inom Stockholms län kan ringa till energi- och klimatrådgivningen i samma utsträckning som privatpersoner. Vid intresse kan de också få besök på plats.

Miljödiplomerings av små företag

Ett antal kommuner i länet möjliggör för småföretag att de för en starkt reducerad kostnad ska kunna miljödiplomera sina verksamheter. Botkyrka, Nacka, Norrtälje, Sigtuna, Täby, Vaxholm och Österåker har gjort en upphandling av konsulter som kan erbjuda småföretag hjälp med diplomerings enligt ISO 14 001 eller svensk Miljöbas. Liknande möjlighet fanns tidigare också inom Stockholms stad, men då som en verksamhet som bedrevs av kommunen. Verksamheten i Stockholm har knoppats av och sköts där helt kommersiellt, utan koppling till kommunen.

Ekocentrum

Ekocentrum har i Göteborg under 15 år byggt upp en kursverksamhet förlagd till en företagsutställning med goda exempel. Ekocentrum planerar nu en etablering i Stockholm och kan vara en värdefull aktör att involvera i processen i Stockholms Län. Ekocentrum jobbar mycket med inspirationsföreläsningar och förändringsprocesser och ska i Stockholm specifikt arbeta gentemot näringslivet.

Rådgivning och stöd kopplat till clean-tech (miljöteknik)

Satsningar på miljöteknik och miljöteknik export är för närvarande politiskt prioriterade. Regeringen har totalt avsatt 1,5 miljarder för att stödja svensk miljöteknik²⁴.

Swentec

Regeringens insatser inom miljöteknikområdet samordnas av Swentec, Sveriges miljöteknikråd. Swentec utarbetar underlag till regeringens insatser inom miljöteknikområdet och agerar mötesplats mellan olika aktörer.

Energimyndigheten

Energimyndigheten bidrar med såväl finansiering som tekniskt kompetens, marknadskännedom och aktiv affärsutveckling till svenska företag inom energiområdet. I myndighetens portfölj finns bolag i olika utvecklingsfaser och med olika behov av finansiering och övrigt stöd.

Invest in Sweden Agency (ISA) och Exportrådet

ISA medverkar som rådgivare för att skapa olika allianser mellan svenska och utländska företag med syfte att de utländska företagen ska investera i Sverige.

Exportrådet hjälper Svenska företag att hitta möjligheter att öka export-möjligheterna på olika marknader. Exportrådet har sin fokus på stöd till små och medelstora företag. Förutom rådgivning om olika marknader hjälper Exportrådet företag att exponera sig på olika mässor och andra arrangemang. Ett antal företag marknadsförs under paraplyet "Sustainable Cities". Under paraplyet finns ett stort antal företag som har lösningar på städernas miljöproblem i form av brist på rent vatten, hållbara system för avlopp, transporter och energiförsörjning.

²⁴ Näringsdepartementet, **Ytterligare resurser och nytt uppdrag för främjande av miljöteknik**, Pressmeddelande 16 juni 2008.

Privat finansierad verksamhet

Det finns naturligtvis ett stort antal konsultbolag som mot ersättning hjälper andra företag med rådgivning inom miljöområdet. Ett antal företag är behjälpliga vid införandet av miljöledningssystem och förenklade miljöledningssystem. Andra företag är mer inriktade på att ge strategiskt beslutstöd i frågor som rör miljö.

Det kan dock antas att det främst är större, mer resursstarka företag som anlitar miljökonsulter. Då det exempelvis är ett litet antal mindre företag som har infört miljöledningssystem är det följaktligen få småföretag som har anlitat hjälp vid införandet.



5. Beskrivning av vilken miljörådgivning det finns behov av utifrån ett entreprenörs- och miljöperspektiv

Hur ser behovet ut?

Resultatet av den genomgång som gjorts av olika skriftliga källor och kontakter med såväl rådgivare och entreprenörer ger vid handen att det främst finns ett behov av rådgivning där miljö kopplas till företagets produkt- eller tjänsteutveckling.

Det finns belägg för att miljödriven affärsutveckling är lönsamt. Det är också mycket troligt att miljöargumenten blir allt viktigare vid försäljning av varor och tjänster. Kundtrycket förväntas bli större. Det gäller såväl från privatkonsumenter som från andra företag och offentliga upphandlare. Det är också mycket som talar för att näringslivet kommer att känna av ett större tryck från myndigheterna för att minska sin miljöpåverkan. Innehåll i varor kommer troligtvis att hamna allt mer i fokus. Detsamma gäller person- och varutransporter.

Behovet av att lära företagen att systematisera det egna miljöarbetet är inte lika stort som att stödja affärsdriven tjänste- och produktutveckling. Det finns redan olika initiativ som går ut på att hjälpa små och medelstora företag att systematisera och verifiera sitt miljöarbete. Det sker exempelvis genom den miljödiplomering som sker enligt svensk Miljöbas kriterier. Det är ett arbete som ger påvisbara miljöeffekter och stärker de företag som ingår i systemet. Att ge systemet stöd (som Länsstyrelsen exempelvis kan göra genom miljökrav krav i upphandlingar) och att samarbeta med de aktörer som upphandlar och bedriver utbildning enligt systemet, kan gynna utbildningsinsatsen inom Entreprenör Stockholm.

Även om det största behovet inte ligger i det systematiska interna miljöarbetet finns det ändå ett behov att stödja företagets interna miljöarbete då det är kopplat till företagets produkt- och affärsutveckling. Om exempelvis inhyrda transporttjänster står för en stor del av företagets totala miljöpåverkan, kan inköp av miljöanpassade transporter både bli en del av det interna miljöarbetet och ett försäljningsargument mot kunder.

Det finns också ett behov för företag som marknadsför miljöanpassade varor och tjänster att det är viktigt att leva som man lär. Det ligger en betydande affärsmässig risk i att inte sköta företagets interna miljöarbete på ett korrekt sätt om man samtidigt marknadsför varor eller tjänster med miljöargument.



Vilken rådgivning finns och vad saknas?

Det finns idag en väl utbyggd allmänrådgivning till entreprenörer i länet. Bara nyföretagarcentrum i Stockholm ger mer än 8 000 rådgivningar på ett år. Av de som besöker rådgivningarna startar cirka 1 500 nya företag. Bland de nystartade företagen står tjänste- och handelsföretagen för en klar majoritet.

De olika (intervjuade) organisationer som idag erbjuder rådgivningstjänster till entreprenörer säger sig i dag sakna kompetens inom miljöområdet. De upplever att det finns ett behov och ett intresse från nystartade företag att marknadsföra produkter och tjänster utifrån ett miljöperspektiv.

Bland de företagare som intervjuats finns det ett behov av att det inte tillkommer fler organisationer eller nya instanser att kontakta. De som redan finns idag räcker, men saknar kompetens (och ibland intresse) för miljöaspekterna kopplade till produkt- och tjänsteutvecklingen. De intervjuade företagen känner till de existerande rådgivningstjänsterna även om inte alla har utnyttjat dem.

De existerande rådgivningstjänsterna som finns idag bla hos Nyföretagarcentrum och Companion når många entreprenörer. De når de som redan har tänkt på miljöaspekter kopplat till affärsutvecklingen. De når också företagare som inte har tänkt på dem men som borde göra det. De existerande rådgivningstjänsterna når via sina nätverk ett stort antal företag. Information om olika miljöfrågor som sprids via dessa institutioner får därför en stor spridning.

Från rådgivarhåll har det framhållits ett behov av att ökad kunskap om olika trender och olika miljöregler som är på väg att genomföras. Det är lika viktigt att lära sig vad som inte fungerar inom en snar framtid som att lära sig vad som är bra idag. Rådgivarna vill kunna avråda från företagsidéer om de bygger på teknik som inom en snar framtid inte är gångbar.

Även om det bland dagens företagsrådgivare saknas miljökunskap finns det en rad aktiviteter som en framtida miljörådgivning med fördel kan samordnas med. Energi- och klimatrådgivningen, diplomeringen enligt svensk miljöbas samt Ekocentrums planerade verksamhet gentemot näringslivet är de mest relevanta samarbetsparterna.



Vilken form bör miljørådgivningen ha?

Då de existerande rådgivarna träffar många nyblivna eller blivande företagare finns det ett stort värde att de får ökad kunskap i kopplingen mellan miljö och företagande. Det finns därför fördelar med att koppla miljørådgivningen till den existerande allmänrådgivningen.

Flera företagare har efterfrågat någon form av coach/rådgivare med specialkunskaper inom miljöområdet. Specialisten skulle kunna anordna olika utbildningar/seminarier om kopplingen mellan miljöfrågor och företagande. Några av de intervjuade företagarna säger att det kan vara svårt att hinna med eller att ha möjlighet att passa tider för olika gruppaktiviteter. Ett sätt att hinna med skulle kunna vara nätverksträffar ute hos olika företagare eller andra aktörer. Är man på hemmaplan är det inga restider. Likaväl som det finns intresse av utbildningar finns det ett uttalat behov av nätverksträffar där de som har behov av olika tjänster skulle kunna sammanföras med de som kan erbjuda tjänsten. Företag som exempelvis är intresserade av miljövänliga transporter skulle kunna sammanföras med de som kan erbjuda dessa tjänster.

Både hos rådgivare och hos företag finns det ett intresse för att på Internet kunna få tillgång till en samlad miljöinformation. Information som saknas och som efterlyses är information som beskriver hur företagarna påverkar miljön och hur påverkan kan minskas.

Miljöinformation som efterfrågas avser bland annat olika märkningssystem. Det efterlyses också praktiska tips om hur företaget minskar energianvändning, väljer miljövänliga transporter, hanterar sitt avfall på bästa möjliga sätt osv. Det som efterlyses är både tips om systematik och en databas över olika företag och organisationer som erbjuder miljöanpassade varor och tjänster. Databasen kan också bli en marknadsföringskanal för de företag som erbjuder miljöanpassade tjänster.

Till vilka företagare eller blivande företagare bör rådgivningen vända sig?

Att beakta miljöaspekterna blir en allt viktigare del i företagets strategiska affärsutveckling. Rådgivningen bör alltså nå så många entreprenörer som möjligt. Alla verksamheter påverkar miljön, så det finns ingen anledning att peka ut någon bransch som viktigare än någon annan.

Det största behovet av information om miljöfrågornas betydelse i affärsutvecklingen finns hos de företagare som ännu inte har insett vidden av miljöfrågornas betydelse. Går det att integrera miljørådgivningen i den allmänna rådgivningen och att nå dessa företagare, är stora vinster vunna.



En stor del av de nystartade företagen är inom handel eller tjänstesektorn. Även om dessa verksamheter har små direkta utsläpp har de ofta stor påverkan då de köper in varor och tjänster som påverkar miljön. Det finns därför ingen anledning att särskilt fokusera på tillverkningsindustrin. Det finns heller ingen anledning att särskilt satsa på de företag som definieras som miljöteknikföretag. Särskilda satsningar görs redan på dessa företag.

Hur uppnås en långsiktighet?

Syftet med upphandlingen av miljörådgivningstjänster är att resultatet ska bli långsiktigt. De ovan skissade förslaget innebär att insatser genomförs under programperioden. Förhoppningsvis går det att permanenta verksamheten med andra medel vid programperiodens slut. Den allmänna kompetenshöjning som föreslås ska ske av allmänrådgivarna kommer leda till att dessa sprider information om miljöaspekterna betydelse för affärsutvecklingen även efter programperiodens slut.

De miljövinster som uppnås genom de insatser som genomförs genom programmet kommer att bli långsiktigt. De kommer också att få spridningseffekter då det kan leda till att de entreprenörer som fått rådgivning, kommer att ställa miljökrav på underentreprenörer och andra samarbetspartners.

Vilka miljömål uppnås?

Näringslivet påverkar alla miljömål. Olika sektorer påverkar olika miljömål. Storleken på miljöpåverkan skiljer sig också åt beroende på sektor, lokalisering, storlek etc. Det är därför omöjligt att säga vilka miljömål som påverkas av en förstärkt miljörådgivning. Det är också omöjligt att i förväg kvantifiera effekten av en miljörådgivningsinsats. Väl utförd kan den dock få stora direkta och indirekta effekter. Genom en samordning mellan det regionala miljömålsarbetet och de näringslivsbefrämjande insatserna skulle många synergieffekter kunna uppnås. Insatser inom miljömålsarbetet som vänder sig gentemot olika sektorer skulle kunna samordnas med kunskapshöjande insatser som görs inom Entreprenör Stockholm eller liknande satsningar på företagande och tillväxt.

Slutsatser

Den föreslagna rådgivningen bör bestå av ett flera delar

- De existerande allmänrådgivarna bör få ökad kunskap om kopplingen mellan miljö och företagande.
- Det bör skapas en särskild miljörådgivning med specialkunskaper i miljöfrågor. Tjänsten bör kopplas till de existerande rådgivningstjänsterna. I uppdraget bör det ingå att erbjuda utbildningar, workshops och nätverksträffar.
- Det bör skapas en sammanhållen miljöinformation på Internet dit företagare och rådgivare kan vända sig för att få relevant miljöinformation. På webbplatsen bör det ingå information om hur företagen påverkar miljön, hur miljöaspekterna blir en viktig del i affärsutvecklingen, och hur miljöpåverkan kan minskas. En databas över miljövänliga produkter och tjänster bör inkluderas.
- Rådgivningen ska nå så många nyföretagare som möjligt. Då alla verksamheter påverkar miljön finns det ingen anledning att fokusera på någon speciell sektor. Det finns ingen anledning att exkludera sektorer som traditionellt sett anses ha liten miljöpåverkan och det finns ingen anledning att fokusera på exempelvis miljöteknikföretag.
- Genom en allmän kompetenshöjning hos allmänrådgivarna kan en långsiktig effekt uppnås.

6. Underlag för upphandling av miljörådgivning för entreprenörer

Som en del i arbetet med denna förstudie har ett underlag skapats för upphandling av konsulttjänster rörande miljörådgivning till entreprenörer. En första upphandling av en seminarieserieserie genomförs våren 2009. Tanken är att länets företagsrådgivare under våren och sommar 2009 ska kunna delta i kunskapshöjande aktiviteter. Detta så att rådgivarna i sin tur kan ge sina klienter bättre stöd inom miljöområdet.

Senare kommer inom ramen för Entreprenör Stockholm, med stor sannolikhet en större upphandling göras av konsulttjänster kopplat till miljö och entreprenörskap.

7. Källor

Utöver de skriftliga källor som det refereras till i den löpande texten har skriftlig eller muntlig kontakt hållits med ett stort antal personer bl.a. följande.

Bedriver verksamhet gentemot företag

Björn Hellström, Connect Sverige/Öst
Per Bengtsson, KSL, Energirådgivningen
Annika Johansson, Miljöstegen (Miljödiplomering för företag) *Miljöstegen är ett nystartat företag så entreprenörsperspektivet fanns också med under intervjun.*
Christer Owe, Ekocentrum
Anna Nedeby Bar-Am, Stockholms Nyföretagarcentrum
Kristina Mårtensson, Nutek
Ett antal deltagare i Credonätverket
Ett antal handläggare och chefer på Länsstyrelsen, främst Helen Janelöv

Företagare

Maria Hjalmunge, Smaksatt (Ekologisk mat)
Gustav Pietsch, Bakery & Spice (Ekologiskt bageri)
Margarita, Fun flower kids (Ekologiska kläder)
Linn Mineur, Cafe Mineur (Ekologiskt café)
Sara Friberg (Ekologiska barnprodukter)